

Activistische ambtenaren: steeds meer erosie van de democratie

Posted on 25 maart 2023 by Paul Verburgt

Stel je de politieke stampei voor als ambtenaren hun collega's zouden oproepen het kabinet onder druk te zetten om het aantal asielzoekers drastisch te beperken. Of de opwinding als ambtenaren het stikstofbeleid van het kabinet zouden willen blokkeren. En terecht. Ambtenaren dienen politiek neutraal te zijn en uitvoering te geven aan wat hun politieke bazen besluiten. Dat is een gouden regel van ons staatsbestel.

Wat er kan gebeuren als ambtenaren daar een loopje meenemen, bleek bij de toeslagenaffaire. Je zou zeggen dat ministers en Kamerleden sindsdien extra op hun *qui vive* zijn. Waarom is het dan zo stil in Den Haag nu een aantal ('vele') ambtenaren in een ingezonden brief in het Algemeen Dagblad hun collega's vragen om in actie te komen tegen de politiek omdat die de klimaatcrisis niet goed zou bestrijden? Als ambtenaar dus, in functie, niet als private persoon in eigen tijd. Zeg niet dat dit door de verkiezingen komt, want die ingezonden brief is al vier weken oud.

Taaltovenarij

De brief is ook niet een vuurpijl waar je je schouders over kunt ophalen. Een paar dagen eerder verscheen er zelfs een wetenschappelijke onderbouwing onder de kop: *De ambtenaar die activist wordt: ja graag*.

We moesten begrijpen, aldus de wetenschapper van dienst, dat professionals zoals hijzelf, journalisten en ook ambtenaren, beschikken over een moreel kompas dat superieur is aan het moreel inzicht van hun politieke bazen. Dat geeft hen het recht, zo niet de plicht om die bazen onder druk te zetten om ze de goede kant op te dwingen. Daarvoor staat hen een breed areaal van instrumenten ter beschikking, van protestbrieven tot werkweigering en sabotage.Er blijkt zelfs een naam voor deze zelfoverschatting te zijn bedacht: *normatieve professionaliteit*. Wat zouden we zijn zonder de taaltovenarij van wereldverbeteraars?

Voor de ambtenaren was deze theorette kennelijk toch niet stevig genoeg, want ze kwamen op de proppen met een soort juridische onderbouwing van hun appel. In de ambtseed van ambtenaren die niet overal gelijkluidend is, staat altijd wel dat ze werken 'voor het algemeen belang en welzijn van alle burgers' en dat ze zich 'een eigenstandig oordeel over de morele juistheid van hun handelen' moeten vormen. Nou dan!

Man, man, wat een onzin. Elke ambtseed heeft dezelfde strekking: dat je je functie zonder omkoping hebt verworven, dat je je als ambtenaar aan de (Grond)wet zult houden, dat je geen giften zult aannemen en dat je je werk naar eer en geweten zult uitvoeren. Geen woord over je plicht om je tegen je bazen te verzetten als je het niet met hun beleid eens bent. Laat staan een woord over de klimaatcrisis.

Ook in de geschiedenis van de ambtseed is geen spoor van rechtvaardiging te vinden. Als je dan zo nodig de wereld wil redden, zeg dat en verschuil je niet achter juristerij van de kouwe grond.

Klimaatnoodtoestand

Werkweigering, sabotage. De milieubeweging houdt niet van halve maatregelen, zo blijkt maar weer en onwillekeurig doemt de herinnering op aan het zogeheten 'Moreel Beraad' waar Extinction Rebellion, Milieudefensie, Greenpeace, Suzanne

Kröger van GroenLinks en steradvocate Benedicte Ficq zouden gaan filosoferen over gewelddadige actie om de klimaatcrisis af te wenden.

Wie de klimaatcrisis ziet als een alles overheersende catastrofe, vindt al snel dat de democratie niet in staat is die het hoofd te bieden. Daarom moet de overheid de klimaatnoodtoestand uitroepen waarin – zo is de gedachte – wetten en burgerlijke inspraak buiten werking kunnen worden gesteld. Onze overheid heeft dat ondanks aandringen van onder meer GroenLinks niet gedaan en daarom proberen milieuactivisten hun doel op informele manieren te bereiken.

Scientivist

Een van de grote namen in deze 'ondergrondse' beweging is Jan Rotmans, hoogleraar 'transitiekunde' in Rotterdam. Hij noemt zich *scientivist*, een wetenschappelijke activist of een activistische wetenschapper, een curieuze positie in elk geval voor iemand die door de belastingbetaler in de gelegenheid wordt gesteld onderwijs te geven en onderzoek te doen.

Niet om actie te voeren, maar goed, dat is geen uitzondering aan onze universiteiten. Rotmans ziet niets meer in de democratie en zou best, zo gniffelde hij met de bekende collega-hoogleraar Marcel Levi in HP/DeTijd, een jaartje een dictatuur willen.

Geslagen honden

In afwachting daarvan wist hij samen met zijn geesteskind Urgenda en geholpen door – ook daar – een aantal activistische rechters de Nederlandse Staat een klimaatbeleid op te dringen dat extreem streng is en zo goed als onuitvoerbaar. En reken maar dat ze de gigantische dwangsommen gaan opeisen als het misgaat. Die willen ze dan besteden aan milieumaatregelen als ware Urgenda een departement. Het actiewezen als parallelle overheid. Het Urgenda-vonnis heeft een lawine van soortgelijke rechtszaken veroorzaakt en telkens weer wordt de overheid veroordeeld.

Kamer en kabinet gedragen zich als geslagen honden, voorzover ze het niet prachtig vinden. In elk geval doen ze niets, terwijl het volkomen normaal en democratisch in de haak zou zijn om bijvoorbeeld het Urgenda-vonnis te overrulen met nieuwe wetgeving.

Ondemocratische denkbeelden en gedragingen

De weg naar de rechter staat voor iedereen open en wat Rotmans en consorten hebben gedaan is juridisch en democratisch gezien volledig correct. Anders wordt het als ze ambtenaren oproepen om zich tegen hun politieke bazen te verzetten. De bovengenoemde wetenschapper komt uit de stal van Rotmans, maar Rotmans zelf doet er ook driftig aan mee. Kijk maar eens naar dit filmpje.

En weer: waarom is het zo stil in Den Haag? Dat 'groene' politici als Klaver het allemaal prachtig vinden, ligt voor de hand, maar waar is de rest?

Komt het wellicht omdat ondemocratische, zelfs autoritaire denkbeelden inmiddels ingang hebben gevonden in de hoogste kringen van ons land? Die denkbeelden, die trouwens vaak al in de praktijk worden gebracht, worden niet zelden verpakt als democratische vernieuwingen of als bestuursdaden van deze tijd, misschien niet allemaal even fraai, maar helaas onvermijdelijk. Niet alleen op het gebied van het klimaat, maar breder, het hele overheidsdomein omvattend.

Burgerpanels, klimaattafels, landbouwtafels, allemaal besturingsinstrumenten die de representatieve democratie passeren en dus ondermijnen. Tersluikse overdracht van bevoegdheden naar Brussel, maar soms ook gewoonweg openlijk tegen de wil van de Kamer in (elektronische Europese Identiteit).

Weigeren om opening van zaken te geven, van app-verkeer tot de besteding van miljarden belastinggeld. En vooral: niet luisteren, critici verguizen en blind & doof doorduwen. Het geheel gelardeerd met de allerhande ideetjes, zoals ieder die ouder is dan 50 het kiesrecht ontnemen, want het is hun toekomst toch niet meer en bovendien hebben ze schuld aan de klimaatcrisis.

De erosie woekert voort

Het is een gedrag dat als de Japanse Duizendknoop onze bestuurscultuur is binnengedrongen. De een vindt het een schitterende plant, de ander heft machteloos de handen ten hemel en de meesten hebben niet eens in de gaten wat er onder hun voeten gebeurt. Maar het woekert voort en er komt een moment dat het de democratie verstikt.

Als we het dan toch over ambtseden hebben: alle politici in ons land zweren of

beloven trouw aan de Grondwet. Kunnen ze misschien dit in de praktijk brengen? Begin eens met een stevige en afdoende verklaring over de activistische ambtenaar. En blokkeer daarna die burgerpanels, onderhandelingstafels en wat er verder is bedacht aan ondermijning van de democratie.

Paul Verburgt *schrijft wekelijks voor Wynia's Week.*

Wynia's Week *verschijnt 104 keer per jaar met even onafhankelijke als broodnodige berichtgeving. De donateurs maken dat mogelijk.* ***Doet u mee?*** *Hartelijk dank!*